

БӨЛІМ: КОЛЛЕДЖ

Мектеп жасына дейінгі балаларды табиғатпен таныстырудың тиімді әдістері

ЖАРИЯЛАНДЫ
09.05.2023СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/138674/>

Мектеп жасына дейінгі балалар мекемелеріндегі тәрбие процесінде балаларды жан-жақты дамыту ісі әр түрлі іс-әрекеттер ойын, еңбек, ұйымдастырылған іс-әрекет арқылы жүзеге асырылады.

Балаларды табиғатпен таныстыру – оларды дамытудың басты құралдыранның бірі. Оның барысында балалардың қоршаған ортадағы бағдарлаушылығы молады, танымдық қабілеті қалыптасады, табиғатпен тиісті қарым-қатынас жасауға тәрбиеленді. Мектеп жасына дейінгі балаларды табиғатпен таныстыру – оларға заттар, өлі және тірі табиғат құбылыстары, балалардың оларға деген ықыласы мен сүйіспеншілігін тәрбиелеу жөнінде белгілі бір көлемде білім беруді алдын ала көздейді.

Алғаш рет ғылыми әдебиеттерде табиғат қорғауды педагогикалық проблема деп көрсеткен профессор В.Н.Скалон: «Гүлденген табиғат арман емес, бұл – шындық, бірақ оны сақтау көбіне бізге, біздің балаларымызды тәрбиелеу іскерлігімізге байланысты» деген еді.

Мектеп жасына дейінгі балаларды экологиялық тәрбиелеудің мақсаты-қоршаған табиғатты түсінуге және сүйуге және оған ұқыпты қарауға қабілетті адамгершілік, әлеуметтік белсенді шығармашылық тұлғаны дамыту, яғни мектеп жасына дейінгі балаларда экологиялық

мәдениеттің негіздерін қалыптастыру.

Мектеп жасына дейінгі балаларды іздеу қызметінің динамикасы ересектер қойған танымдық міндеттерді қабылдаудан және оларды ересек адамның көмегімен шешуден тәуелсіз қойылым мен шешімге көшу болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды табиғатпен таныстырудың тиімді әдістеріне келсек. Олар : 1) Зертханалық жұмыс; 2) Бақылау әдісі; 3) Ойын әдісі; 4) Модельдеу әдісі; 5) АКТ технологиясы.

1.Зертханалық жұмыс — бұл арнайы ұйымдастырылған жағдайларда жүргізілетін бақылау, олардың өзгеруі және балалардың іздеу әрекеттері.

Зертханалық жұмыста балалардың іздеу іс-әрекетінің логикасында жүзеге асырылады. Қазіргі уақытта әртүрлі тәжірибелер кеңінен ұсынылған көптеген нұсқаулықтар бар және тәрбиешіге олардың мазмұнын балалармен жұмыс істеу технологиясына аудару маңызды. Ол үшін проблемалық тапсырманы қою шарттарын ойластыру, балаларда әртүрлі болжамдар болатындай етіп мәселені тұжырымдау, олардың бірнешеуін тексеру үшін жағдай жасау, балалардың дұрыс шешімді өз бетінше іздеу процесін қамтамасыз ету қажет. Нәтижесінде, жалпылама сұрақтың көмегімен балаларды дұрыс қорытынды жасауға ынталандыру болып саналады.

Бақылау әдісі — бұл заттар мен құбылыстардың қасиеттерін тануға, олардың жеке, тән немесе маңызды белгілерін анықтауға мүмкіндік беретін күрделі танымдық іс-әрекет.

Мақсатқа сәйкес бақылаудың екі түрі бөлінеді. Тану бақылауы сұрақтарға жауап береді: бұл не немесе ол кім? оның қасиеттері

қандай? Нысанның өзгеруі мен дамуын ұзақ уақыт бақылау не өзгергенін, қалай өсетінін анықтауға мүмкіндік береді. Бақылауда есте сақтаудың рөлі артады, өйткені бала объектінің өткен күйін есте сақтауы керек.

Бақылауды ұйымдастырған кезде келесі талаптарды сақтау маңызды:

- Бақылау міндетін балалар түсініп, қабылдауы керек. Балалардың эмоционалды реакциясын, олардың іздеуге қосылуға дайын болуын күту қажет.
- Мүмкіндігінше тиімді бақылау үшін жағдай жасау: бақылау орнын, объектілердің ұтымды орналасуын және балаларды орналастыруды ойластыру.

Ойын әдіс —тәрбиеші арнайы ұйымдастырған және табиғатпен таныстыру онымен өзара әрекеттесу процесіне енгізілген әдіс. Белгілі бір дидактикалық мақсаты бар балалармен тәрбиешіні оқыту ойынының бұл түрін ойын оқыту жағдайы деп атауға болады.

Экологиялық ойындар екі топқа бөлінеді:

1. дидактикалық ойындар;
2. сюжеттік- рөлдік ойындар;

Белгілі бір дидактикалық ойындар мақсаты — балалармен тәрбиешіні оқыту ойынының жағдайын сипаттау :

1.Өмірлік оқиғаларға немесе мектеп жасына дейінгі балаларға негізделген қысқа және қарапайым сюжеті ертегі, әдеби шығармамен таныстыру ;

2.Ойынға қажетті ойыншықтарды, атрибуттарда пайдалану;

3. Ойынды тәрбиеші жүргізеді: тақырып пен сюжетті жариялайды, рөлдерді таратады, бір рөлді өзіне қалдырып балалармен бірге ойнайды;

5. Тәрбиеші бүкіл ойынды басқарады: сюжеттің дамуын, балалардың рөлдердің орындалуын, рөлдік қатынастарды бақылайды, ойынды рөлдік диалогтармен және дидактикалық мақсат жүзеге асырылатын ойын әрекеттерімен қанықтырады.

Модельдеу әдісі — бұл объектінің белгілері мен олардың арасындағы қатынастарды нақты көрсететін нақты объектінің орынбасары. Бұл баланың тікелей қабылдауынан жасырылған маңызды байланыстар мен тәуелділіктерді тануға мүмкіндік береді. Модельдеу тәрбиеші мен балалардың модельдерді құру, таңдау немесе жобалау бойынша бірлескен қызметі ретінде қарастырылады.

Модельдердің әртүрлі жіктелімдері бар. Танылатын белгілердің сипаты бойынша мыналар ерекшеленеді: заттың сенсорлық белгілерін білдіретін сенсорлық модельдер жүйесі: түсі, пішіні, мөлшері, бетінің сипаты және т.б.; табиғат объектілері тобының (өсімдіктер, жануарлар, шөптесін және ағаш тәрізді өсімдіктер) маңызды белгілерін білдіретін тұжырымдамалық модельдер жүйесі.

Суреттің табиғаты бойынша модельдер пәндік болып табылады (бірінші түрі). Бұл жағдайда модель тақырыпқа ұқсас, оның негізгі бөліктерін, ерекшеліктерін қайталайды. Мысалы, оның негізгі бөліктерінің кескінінен тұратын өсімдік моделі: тамыр, сабақ, жапырақ, гүл және т. б.

Екінші түрі-пәндік-схемалық модель. Мұнда табиғат объектілерінің белгілері алмастырғыш заттар мен графикалық белгілердің көмегімен жазылады. Нысан танылады, бірақ схемада берілген.

АКТ технологиясы

Мектепке дейінгі білім берудегі заманауи педагогикалық технологиялар практикасында қолданылатын жаңа құралдарды, нысандарды, әдістерді анықтайтын мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік стандарттарын іске асыруға бағытталған.

Ақпараттық ғасырдағы АКТ технологиялары жақсы зерттелген және тәрбиешілер кәсіби қызметінде қолданылады:

— Бұл сабақтарға және стендтерді, топтарды безендіруге арналған иллюстрациялық материалдар.

— Сабақтарға қосымша танымдық материалдар презентациялар, мультфильмдер және т.б. (Power Point, Canva).

— Бұл интерактивті ойындар балаларды қоршаған әлеммен таныстыру кезіндегі дағдылар (Wordwalll, LearningApps.org).

Баяндамамызды қорытындылай келе, мынадай қорытынды жасауға болады: экологиялық білім берудің теориялық негізі олардың бірлігіндегі мәселелерді шешуге негізделген. Қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауды қалыптастырудың критерийі болашақ ұрпаққа деген адамгершілік қамқорлық болып табылады. Тәрбиенің әртүрлі әдістерін дұрыс қолдана отырып, баланың экологиялық сауатты, білімді тұлғасын қалыптастыра алады.

Бұл бағытта көптеген зерттеулер жүргізіліп, үлкендер мен балалардың тікелей қатысуымен экологиялық білім деңгейі жоғарылайтыны қазірдің өзінде дәлелденді. Ал мұнда тиімді әдістер экологиялық тәрбиенің маңызды құралы болып табылады. Осылайша, мектеп жасына дейінгі балалар ақыл-ой белсенділігінің дамуына және табиғатқа тұрақты оң көзқарастың қалыптасуына ықпал ететін табиғат

туралы білімнің қарапайым жүйесін үйретуіне жаңа тиімді әдістер қолданылады.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.